

طاهره کریمی

دلار

پاشنه آشیل امپریالیسم

□ مومین اریس، دانشجوی دکتری فلسفه، دانشکده فلسفه، دانشگاه تهران

اشاره

در میان واحدهای پولی کشورهای دنیا شاید کمتر واحد پولی همچون دلار در تعاملات غیر اقتصادی دنیای غرب با دنیای استعمارزده تا این اندازه تأثیر گذار بوده است. تا جایی که این واحد پولی، لقب «بت اعظم» و «نشان مقدس» نظام اقتصادی غرب را یافته است. این نوشتار بررسی کارنامه دلار در دنیای کنونی است.

انجمن علوم انسانی

روبه‌رو شده بود که برای جلوگیری از انهدام نظام بانکی اش، چاره‌ای جز به جریان گذاشتن ذخایر نقره نداشت، از این رو هزاران سکه دلار اسپانیا را از ناوگان کشتی‌های تجار اسپانیایی مصادره کرد و با ضرب ثانوی نقش جرج سوم پادشاه انگلستان و به عنوان سکه جاری مملکت به جریان گذاشت و به این ترتیب یک بحران واقعی دفع شد. بالاخره بانک مرکزی انگلستان سکه‌های اسپانیایی را جمع‌آوری و آن‌ها را به شمش تبدیل کرد و مجدداً سکه‌های پادشاهی ضرب نمود، ولی سکه‌های اسپانیایی، پیش از آن به مستعمرات انگلیس در آمریکای شمالی رسیده بود.

سال‌های بعد از استقلال آمریکا، مسئله واحد پول ایالات متحده مطرح شد. محبوبیت سکه دلار اسپانیایی در داخل و خارج از کشور به حدی بود که کنگره آمریکا را بر آن داشت که در میان سکه‌های رایج در ایالات متحده، دلار آمریکا را شبیه دلار اسپانیا کند. با توجه به محبوبیت هر دو فلز طلا و نقره در آمریکا، تصمیم گرفته شد که سکه دلار، شامل یک قسمت طلا و ۱۵ قسمت نقره باشد. اولین قانون ضرب سکه ایالات متحده آمریکا در دوم آوریل سال ۱۷۹۲ تصویب شد که براساس آن دلار به عنوان واحد پول رسمی آمریکا انتخاب و نشر و رواج آن مقرر شد.^۱

قدرت دلار

قدرت دلار از چه زمانی شروع شد؟ دانستن این موضوع چندان مشکل نیست. از جنگ جهانی دوم، با روی کار آمدن نازیسم و فاشیسم در اروپا، سرمایه‌داران احساس خطر کردند و با شروع جنگ و پیشرفت هیتلر، سرمایه‌ها و طلاهای اروپا به سوی آمریکا سرازیر شد و این کشور به دور از آتش جنگ، آن ثروت‌ها را برای شکوفایی و توسعه صنایع خود به کار انداخت و دلار؛ پشتوانه محکمی برای جذب و جلب سرمایه شد، به خصوص این که نخبگان علم و دانش اروپا هم به تدریج به آن دیار مهاجرت و در خدمت تولید و صنعت آن کشور قرار گرفتند.^۲

در خارج از ایالات متحده هم دلار به عنوان واحد پول جهانی شماره یک محسوب می‌شد. در سرتاسر جهان از هنگ کنگ گرفته تا لیتوانی و آفریقای جنوبی، تقریباً تمامی دولت‌ها واحد پولی خویش را به دلار متکی کردند، به این امید که در رفاه آمریکا شریک شوند. کارلوس منسم، رئیس جمهور سابق آرژانتین، حتی قصد داشت واحد پول کشورش را کنار گذاشته و دلار آمریکا را جایگزین آن کند.^۳

در حال حاضر دلار، ارز برتر در معاملات نفتی است. از آنجا که دلار، واحد پول حاکم بر مبادلات تجاری بین‌المللی است، آمریکا توانسته است به طور مؤثر، بازار جهانی نفت را در کنترل خود درآورد.^۴ بیشتر صادرکنندگان نفت، ارزش

بالتیمور گرانیکل: ترس آمریکا از تسلط یورو بر مهم‌ترین بازار جهان (بازار نفت)، مهمترین دلیل فشارهای فعلی آمریکا به ایران است، اما همچون حمله آمریکا به عراق، این علت نیز پشت پرده باقی مانده است و اگر سلاح‌های کشتار جمعی دستاویز آمریکا در حمله به عراق بود، اکنون بر نامه‌های هسته‌ای ایران بهانه فشارهای آمریکا است.

تاریخچه دلار

در قرون وسطی در کوه‌های «اوره»، واقع در بوهمیا، شهری بود که آن را «جاچیمستال» یعنی «دره جاچیم مقدس» می‌نامیدند. در این شهر معدن نقره وجود داشت. سکه رسمی ژرمن تا قرن شانزدهم میلادی در این شهر و با استفاده از نقره‌های استخراجی از معادن آن ضرب می‌شد. این سکه را به عنوان علامت اختصاری شهر جاچیمستال «تالر» و یا «تالر» می‌نامیدند. اصطلاح «دولر» و سپس «دولور» برای سکه نقره‌ای در قرن شانزدهم رایج شد و از قرن هفدهم به بعد اصطلاح «دولور» و «دلار» رواج یافت. در سال ۱۷۵۱ برای اولین بار در اتریش سکه دلار ضرب شد و امید بر این بود که رواج و صدور «دلار» در معاملات اتریش با کشورهای هم‌پیمانش در حوزه مدیترانه، موقعیت اقتصادی اتریش را بهبود بخشد. از اواسط قرن هیجدهم، دلار؛ سکه تجاری بین کشورهای مدیترانه شد.

پس از آن، اسپانیا نام «دلار» را برای «سکه دلار کنگره‌دار اسپانیایی» خود برگزید؛ سکه‌ای که به سبب محتوای غنی نقره آن در سالنامه بین‌المللی، به عنوان یکی از بهترین سکه‌های قوی دنیا شهرت داشت. در اواخر قرن هیجدهم، انگلستان به حدی با کمبود حاد نقره

تحلیلگران معتقدند نقطه آسیب پذیر آمریکا، دلار است. نزدیک ترین رقیب پادشاهی دلار، «یورو» است. ظهور «یورو» به عنوان واحد پول مشترک اتحادیه اروپا از ابتدای سال ۱۹۹۹ میلادی، این امیدواری را در قلب مخالفان سیطره دلار بر اقتصاد جهان به وجود آورد که جهان به سوی یک نظام ارزی دو قطبی حرکت کند که در آن یورو نقش برتر را ایفا نماید.

واحد‌های پولی خود را به دلار وابسته می‌کنند یا با مداخله گسترده، جلوی افزایش ارزش پول را می‌گیرند. عربستان سعودی، کویت، امارات متحده عربی و بیشتر کشورهای خلیج فارس، ارزش واحد‌های پولی خود را با دلار تنظیم می‌کنند و این احتمالاً به آن معناست که مانند سایر بانک‌های مرکزی آسیایی، به طرفداری از دلار ادامه خواهند داد. این کشورها ناچار شده‌اند با وابسته کردن ارزش واحد‌های پولی خود به دلار، از سیاست پولی آمریکا تبعیت کنند.^۵ تنها با خرید فراوان دلار در جهان است

که خا‌لهای تجاری ایالات متحده از میان می‌رود. مادامی که نفت به عنوان مهم‌ترین ماده خام دنیا تنها با دلار معامله می‌شود، میزان تقاضا برای واحد پول ایالات متحده در سطحی بالاباقی می‌ماند. بی‌گمان سیستم فعلی دلارهای حاکم نفتی، بیش از همه به آمریکا سود می‌رساند.^۶

دلار و تروریسم

شریان حیاتی تروریسم، دلار است. در دهه ۱۹۹۰، شرایط جدید اقتصاد جهانی و بازارهای مالی، این امکان را برای تروریسم فراهم کرد که تبدیل به پدیده‌ای جهانی شود. گروه‌های مسلح از کم شدن موانع اقتصادی و مالی استفاده کردند و شبکه‌های اقتصادی تشکیل دادند؛ به این معنی که توانستند در بیش از یک کشور پول کسب کنند و در نتیجه در بیش از یک کشور عملیات انجام دهند. امپراتوری مالی بن‌لادن که سودهای آن، منابع مالی لازم را برای عملیات تروریستی در کشورهای اسلامی فراهم می‌کند، یکی از مثال‌های این پدیده است. تروریسم همواره یک تجارت پرهزینه بوده است. جهانی شدن تروریسم، وابستگی متقابل پول و تروریسم را به شدت افزایش داد.

دو سال و نیم بعد از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، مشخص شده که اقتصاد، موتور محرکه این جنگ است؛ نه سیاست یا ایدئولوژی. این نتیجه غیرمنتظره از تحلیل پنج دهه از فعالیت‌های تروریسم مدرن گرفته شده است.

موضوع تکان‌دهنده، کشف وابستگی متقابل بین اقتصاد ترور و عرضه پول در آمریکا است. این اقتصاد برای انتقال پول‌هایش، از دلار آمریکا به ویژه اسکناس‌های ۱۰۰ دلاری استفاده می‌کند. تجارت اسلحه، مواد مخدر، قاچاق کالا و انسان؛ دیگر فعالیت‌های غیرقانونی در گردش پول آمریکا به حساب می‌آیند. بنابراین رشد این اقتصاد را می‌توان در تزریق سالانه دلار به اقتصاد آمریکا مشاهده کرد. تحقیقات اخیر یک سازمان دولتی نشان می‌دهد که از سال ۱۹۶۰، میزان دلارهای جدیدی که در آمریکا چاپ و به خارج از کشور منتقل می‌شوند، مرتباً زیاد شده است. در سال ۲۰۰۰ حدود دوسوم دلارهایی که جدید چاپ شده، یعنی ۵۰۰

میلیارد دلار، از سیستم پولی آمریکا به خارج از کشور منتقل شده است.^۷

دلار، اشغال عراق، تهدید نظامی ایران

بر پایه گزارش مؤسسه کارنگی، در سال ۲۰۰۰، عراق فروش نفت خود در ازای یورو را آغاز کرد و حساب خود در برنامه نفت در برابر غذای سازمان ملل را نیز به صورت یورو درآورد. پس از آن نیز ۱۰ میلیارد دلار از ذخایر خود نزد سازمان ملل را نیز به یورو تبدیل کرد. این اقدام عراق موجب تقویت ۱۷ درصدی یورو در برابر دلار از آن زمان تا سال ۲۰۰۳ و حمله نظامی آمریکا به عراق شد.^۸

یکی از دلایل سلطه آمریکا بر نفت عراق، خود نفت نبوده است، بلکه سلطه بر بازارهای نفتی و اوپک بوده، تا فروش نفت را در برابر حفظ دلار تضمین کند و اجازه ندهد که سرمایه‌ها از دلار فاصله بگیرد.^۹

در همین زمینه مؤسسه کارنگی تصمیم ایران برای استفاده از یورو در مبادلات نفتی را یک استراتژی هوشمندانه برای تحریک کردن دیگر بازیگران عرصه نفت علیه آمریکا می‌داند. همچنین برخی ناظران بین‌المللی تهدید ایران برای سیستم دلارهای نفتی را آن قدر قوی می‌دانند که در این راستا حمله نظامی آمریکا به ایران را (به بهانه جنگ پیشدستانه یا تسلیحات هسته‌ای) نیز نامتحمّل نمی‌دانند.

بر اساس سرمقاله نشریه بالتیمور کرانیکل، قدرت اقتصادی ایران بسیار فراتر از قدرت رژیم صدام حسین است و برخلاف ادعاهای مقامات آمریکایی، علت واقعی ترس آمریکا از ایران، نه اهداف هسته‌ای ایران، بلکه قدرت اقتصادی ایران و نفوذ روزافزون آن در بازار جهانی نفت خام است. تنش‌های ژئوپولیتیکی کنونی میان ایران و آمریکا، از فعالیت‌های هسته‌ای ایران است و به احتمال فراوان اهداف ایران در ایجاد یک نظام تجارت نفتی مبتنی بر یورو،

بت دلار به سمت سقوط و فروپاشی پیش می‌رود. تنها چیزی که باقی می‌ماند، سلاح‌های پیشرفته است که مدتی آن را نگاه می‌دارد، اکنون به دنبال بهانه و شکار دیگر است و بهترین شکارگاه خاورمیانه است.

**دلار آمریکایی بت و سمبل قدرت
آمریکای امپریالیسم است. در کوبا
فیدل کاسترو استفاده از دلار در
تمام زمینه‌ها را منع کرده است تا
از اقتصاد و حاکمیت کوبا در مقابل
جنگ اقتصادی که آمریکا به راه
انداخته، محافظت کند.**

تنزل ارزش پول ملی در بریتانیا، دلار را به عنوان ارز ذخیره، موقعیتی بلامنازع بخشید. گرچه مدت‌ها طول کشید تا دلار جایگزین پوند انگلیس شود و منطقه یورو در حال حاضر ضعف آشکار اقتصادی دارد،^۶ ولیکن با مطالعات، تحقیقات و اظهارنظرهای اقتصاددان‌های بین‌المللی، این‌گونه برداشت می‌شود که در آینده‌ای نزدیک با پادشاهی متزلزل دلار روبه‌رو خواهیم شد و شاید در آینده، دلار به ویژه در مقایسه با خواهر ناتنی‌اش یورو، تنها ارز معتبر برای ذخیره کردن و انجام مبادلات تجاری نباشد.

بت دلار به سمت سقوط و فروپاشی پیش می‌رود، تنها چیزی که باقی می‌ماند، سلاح‌های پیشرفته است که مدتی آن را نگاه می‌دارد و اکنون به دنبال بهانه و شکار در بهترین شکارگاه یعنی خاورمیانه است. بحران دلارهای نفتی با عدم امنیت در چاه‌های نفت آشکار می‌شود که نتیجه آن بحران اقتصادی است. به دنبال آن رکود، بیکاری، فقر، نابسامانی، تبعیض نژادی و احتمالاً شورش‌های موضعی و فساد اخلاقی است و این همان چیزی است که اقتصاددانان و حتی مردم جهان در انتظار آن هستند. به نظر می‌رسد تلاش وسیع دیپلماسی اخیر آمریکا برای رفع بحران، چندان مؤثر نباشد. پاشنه آشیل امپریالیسم، ضعف دلار است و سقوط آن، بدین ترتیب، امپراتوری‌ها متلاشی می‌شوند.^۷

پی‌نوشت‌ها

۱. تاریخچه دلار، ژولیان پیچام، مترجم: محمد رضا مقدسی، فصلنامه بانک صادرات ایران، شماره ۸
۲. قدرت واقعی دلار تا چه اندازه است: دلار و بحران، صادق‌زاده، نصرالله، کیهان، ۸۴/۱۲/۲۲
۳. مادر همه خطرها: نگاهی به افول اقتدار دلار؛ فتاح‌زاده، عباس؛ همشهری، ۸۲/۱/۲۷
۴. تهدیدی برای پادشاهی دلار: تأثیر بورس نفت ایران در بازارهای ارزی دنیا؛ ابراهیمی، محمد؛ همشهری: ۸۴/۹/۲۸

هدف پشت پرده فشارهای آمریکا به ایران است.

بالتیمور کرانیکل می‌افزاید: ترس آمریکا از تسلط یورو بر مهمترین بازار جهان (بازار نفت)، مهمترین دلیل فشارهای فعلی آمریکا به ایران است، اما همچون حمله آمریکا به عراق، این علت نیز پشت پرده باقی مانده است و اگر سلاح‌های کشتار جمعی دستاویز آمریکا در حمله به عراق بود، اکنون برنامه‌های هسته‌ای ایران بهانه فشارهای آمریکا است.^{۱۰}

پادشاهی متزلزل دلار

آمریکا که بزرگترین واردکننده نفت جهان است، شدیداً از تسلط دلار بر بازار نفت حمایت می‌کند و با هرگونه اقدامی که در راستای تضعیف جایگاه دلار در این بازار باشد، مقابله می‌نماید؛ چراکه انجام معاملات نفتی بر اساس یورو به طور جدی به اقتصاد این کشور آسیب وارد خواهد کرد.^{۱۱}

تحلیلگران معتقدند نقطه آسیب‌پذیر آمریکا، دلار است.^{۱۲} نزدیک‌ترین رقیب پادشاهی دلار، «یورو» است. ظهور «یورو» به عنوان واحد پول مشترک اتحادیه اروپا از ابتدای سال ۱۹۹۹ میلادی، این امیدواری را در قلب مخالفان سیطره دلار بر اقتصاد جهان به وجود آورد که جهان به سوی یک نظام ارزی دو قطبی حرکت کند که در آن یورو نقش برتر را ایفا نماید.^{۱۳}

دلار آمریکایی بت و سمبل قدرت آمریکای امپریالیسم است. در کوبا فیدل کاسترو استفاده از دلار در تمام زمینه‌ها را منع کرده است تا از اقتصاد و حاکمیت کوبا در مقابل جنگ اقتصادی که آمریکا به راه انداخته، محافظت کند.^{۱۴}

پایه‌های کنونی اقتصاد آمریکا نشانگر این واقعیت است که این کشور با حجم عظیمی از کسری حساب جاری روبه‌روست؛ شکافی که هنوز در حال رشد است.^{۱۵}

تاریخ به ما یک نمونه حقیقی از تغییر ارز و ذخیره از پوند به دلار را ارائه می‌دهد. در دوره‌ای که طلا استاندارد بود، پوند پادشاه دیگر پول‌های ملی بود، اما پس از سال‌های ۱۹۱۴، از اعتباردهنده خالص به مقروض خالص تغییر یافت و در دهه ۲۰، دلار تنها پول ملی بود که قابلیت تبدیل به طلا را داشت. دو جنگ پرهزینه و نیز دو اپیزود

۵. مقصد دلارهای نفتی: تأثیر افزایش قیمت نفت بر اقتصاد کشورهای تولیدکننده، محترم، رضا؛ همشهری، ۸۴/۱۰/۱۸
۶. صادر همه خطرها، همشهری، ۸۲/۱/۲۷ (این متن ترجمه‌ای از منبع اشپگل است).
۷. منابع مالی تروریست‌ها از کجا تأمین می‌شود؛ دارالشفایی، بهمن؛ شرق، ۸۳/۱/۲۵
۸. تهدیدی برای پادشاهی دلار.
۹. سارس، عملیات برای نجات شیطان، دنیا فریب خورد؛ گفتگو با محمد خوش‌چهره، کیهان: ۸۲/۴/۷
۱۰. تهدیدی برای پادشاهی دلار.
۱۱. همان.
۱۲. سارس...
۱۳. اقتصاد جهان: سیطره دلار و ظهور یورو، فصلنامه بانک صادرات ایران، شماره ۱۱
۱۴. وداع بسا دلار: تصمیم جدید دولت کوبا؛ کشاورز، حمیدرضا؛ نشریه پول: ۸۳/۹/۱۴
۱۵. بازی با دلار بازی با آتش است؛ همشهری: ۸۲/۴/۶
۱۶. پادشاهی متزلزل دلار؛ کشاورز، آوا؛ کارآفرین، شماره ۳۵
۱۷. قدرت واقعی دلار تا چه اندازه است؛ کیهان، ۸۴/۱۲/۲۲